

Revisió de l'argument bàsic de Singer sobre la pobresa

IGNASI LLOBERA TRIAS

illobera@gmail.com

Article rebut el 13/01/2024 i acceptat el 05/05/2024

Resum: Peter Singer ha dedicat bona part de la seva obra a reflexionar sobre l'obligació moral que tenim envers les persones que viuen en situació de pobresa extrema. El seu primer article sobre la qüestió fou «Famine, Affluence and Morality», publicat el 1972. En aquest article, Singer ja presenta el seu *argument bàsic* sobre la pobresa. Aquest mateix argument bàsic també el trobem quaranta-set anys més tard a l'edició del desè aniversari de la seva obra monogràfica sobre la mateixa qüestió: *The Life You Can Save*. El present article analitza, discuteix i revisa l'argument bàsic de Singer sobre la pobresa, per tal de fer-lo més clar i més precís, i així poder dur a terme una discussió filosòfica sobre el mateix.

Paraules clau: Peter Singer, pobresa, argument bàsic, obligació moral, *The Life You Can Save*.

Revision of Singer's basic argument on poverty

Abstract: Peter Singer has devoted much of his work to reflecting on the moral obligation we have towards people living in extreme poverty. His first article on that issue was «Famine, Affluence and Morality», published in 1972. In that article, Singer already presents his 'basic argument' on poverty. The same argument is also found forty-seven years later in the 10th anniversary edition of his monographic work on the same issue: *The Life You Can Save*. This article analyses, discusses and revises Singer's basic argument about poverty in order to make it clearer and more precise, and thus be able to carry out a philosophical discussion about it.

Keywords: Peter Singer, Poverty, Basic Argument, Moral Obligation, *The Life You Can Save*.

El filòsof australià Peter Singer és una de les 100 persones més influents del món segons la revista *Time* (2005) i també és el tercer pensador més influent del món segons el rànquing Global Thought Leader del Gottlieb Duttweiler Institute (2013). Professor a la Universitat de Princeton (EUA) i a la Universitat de Melbourne (Austràlia), Singer s'ha especialitzat en ètica aplicada des de la vessant utilitarista.

En l'obra de Singer destaquen dues temàtiques d'ètica aplicada que ha anat desenvolupant des de la dècada del 1970. Per una banda, la reflexió sobre el patiment animal a partir del seu famós i influent llibre *Animal Liberation* (1975). Per altra banda, la reflexió sobre l'obligació moral que tenim envers les persones que viuen en situació de pobresa extrema, que inicia el 1972 amb la publicació del seu article «Famine, Affluence and Morality».

El present article s'emmarca en la reflexió filosòfica de Singer en relació amb l'obligació moral que tenim envers les persones que viuen en situació de pobresa extrema. Al seu primer article sobre aquesta qüestió, de 1972, Singer ja presenta el seu argument bàsic sobre la pobresa. Aquest mateix argument encara el defensa quaranta-set anys més tard en l'edició del desè aniversari de la seva obra *The Life You Can Save* (edició original de 2009; edició traduïda al castellà de 2012; edició del desè aniversari amb canvis substancials publicada el 2019).¹ L'objectiu d'aquest article és analitzar, discutir i revisar l'argument bàsic de Singer sobre la pobresa, partint de l'última formulació que n'ofereix:

«Primera premissa: el patiment i la mort per falta d'aliment, refugi i atenció mèdica són dolents.

Segona premissa: si pots evitar que passi alguna cosa dolenta sense sacrificar res gairebé tan important com el mal que pretens evitar, és incorrecte no fer-ho.

Tercera premissa: fent un donatiu a organitzacions benèfiques eficaces pots evitar el patiment i la mort per falta d'aliment, refugi i atenció mèdica, sense sacrificar res tan important com el mal que pretens evitar.

Conclusió: per tant, si no fas un donatiu a organitzacions benèfiques eficaces, estàs fent alguna cosa incorrecta.» (Singer, 2019, p. 19-20, traducció pròpia.²)

1. En aquest article s'usaran les tres edicions mencionades del llibre, indicant en cada moment a quina ens referim. Singer ofereix de manera gratuïta l'edició del desè aniversari de *The Life You Can Save* tant en PDF com en audiollibre a: www.thelifeyoucansave.org/the-book.

2. Totes les traduccions de les citacions són pròpies.

1/ Primera premissa: «El patiment i la mort per falta d'aliment, refugi i atenció mèdica són dolents»

Peter Singer no justifica la primera premissa del seu argument bàsic. Segurament no ho fa perquè confia que el lector l'acceptarà intuïtivament. De fet, l'any 2015 l'Assemblea General de l'Organització de les Nacions Unides va aprovar l'*Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible*, que recull com a objectiu 1: «Per a 2030, erradicar per a totes les persones del món la pobresa extrema» (ONU, 2015; traducció catalana editada per la Generalitat de Catalunya el 2017, p. 16).

El que sí que fa Singer als seus escrits és explicar la realitat de la pobresa extrema global. Seguint el Banc Mundial en aquest punt, Singer defineix la pobresa extrema global com «aquella situació en la qual no es tenen els ingressos suficients per satisfer les necessitats humanes més bàsiques, com una alimentació adequada, aigua, refugi, roba, higiene, atenció sanitària i educació» (2012, p. 24).

Segons Singer, al món hi ha 736 milions de persones que es troben en situació de pobresa extrema (2019, p. 10). Però cal tenir en compte que després d'aquesta publicació de Singer, Oxfam Internacional ha presentat un informe en el qual afirma que es podrien revertir els progressos dels últims 25 anys en relació amb la lluita contra la pobresa extrema: «Més de 260 milions de persones addicionals podrien veure's sumides en la pobresa extrema el 2022 com a conseqüència de la covid, l'augment de les desigualtats a escala global i l'increment desorbitat dels preus dels aliments, tot això agreujat per la guerra a Ucraïna» (2022). Després de presentar les catastròfiques dades de pobresa extrema global, Singer afirma que «aquesta mena de pobresa mata» (2012, p. 26 & 2019, p. 10).

Si volguéssim justificar la primera premissa de l'argument bàsic de Singer sobre la pobresa, malgrat que el mateix autor no ho fa, podríem recórrer a l'experiment mental de «la pitjor misèria possible per a tots» que Sam Harris exposa a *The Moral Landscape* (2010, p. 39). L'autor ens demana que imaginem un univers on tothom patís tant com fos possible. Segons Harris, o bé acceptem que aquest univers seria *dolent*, o bé no entenem què significa la paraula *dolent*. Aquesta seria una manera de justificar que el patiment i la mort per falta d'aliment, refugi i atenció mèdica són dolents.

2/ Segona premissa: «Si pots evitar que passi alguna cosa dolenta sense sacrificar res gairebé tan important com el mal que pretens evitar, és incorrecte no fer-ho»

La segona premissa és una concreció del principi d'utilitat, segons el qual l'acció correcta és la que té com a conseqüència la major felicitat possible per al major nombre. Sense entrar en els detalls d'aquest principi, podem afirmar que, segons el principi d'utilitat, l'acció bona és la que té com a conseqüència

maximitzar el bé i minimitzar el mal. Centrant-nos ara a minimitzar el mal global: és bo evitar un mal sempre que per fer-ho no se sacrifiqui un bé major o igual al mal a evitar. De tot això se'n segueix que és dolent o incorrecte no evitar un mal si podem evitar-lo sense sacrificar un bé equiparable.

De l'argument bàsic de Singer sobre la pobresa, aquesta segona premissa és la més discutible des del punt de vista de la filosofia moral. Per una banda, ens hi podríem oposar frontalment tal com fa el filòsof canadenc Jan Narveson quan afirma: «Som sens dubte responsables del mal que infligim als altres, amb independència d'on siguin, i hem de compensar aquestes persones [...]. Tanmateix, no trobo cap argument plausible segons el qual, en virtut d'una obligació general, deguem res a persones a les quals no hem fet cap mal» (tal com se cita a Singer, 2012, p. 46, i a Singer, 2019, p. 33).

Singer respon que la posició de Narveson: (1) no és compartida per la majoria de persones; (2) és inconsistent amb els programes socials que finança l'Estat; i (3) és cruel. A més, afegeix que tenim bones raons per pensar que els ciutadans de països desenvolupats sí que perjudiquem, d'alguna manera, les persones que viuen en pobresa extrema arreu del món. Per exemple, amb la manera com obtenim el petroli o alguns minerals. Essent això així, fins i tot Narveson hauria d'admetre que tenim obligacions morals per compensar les persones que viuen en pobresa extrema pel mal que els puguem haver causat (vid. Singer, 2012, p. 46-51, i Singer, 2019, p. 33-38).

Per altra banda, podríem objectar que la segona premissa de l'argument bàsic de Singer sobre la pobresa és d'una exigència excessiva. Al cap i a la fi, la primera i la segona premisses llegides conjuntament impliquen que és incorrecte permetre que hi hagi persones que pateixen i moren per falta d'aliment, refugi i atenció mèdica, si podem evitar-ho sense sacrificar res gairebé tan important com aquest patiment o com la vida d'una persona. Per tant, segons la primera premissa i la segona, si puc salvar una vida sacrificant els meus estalvis, el meu temps lliure, les meves amistats o fins i tot el meu projecte de vida, per posar-ne només alguns exemples, llavors tinc l'obligació moral de fer-ho.

Aquesta és la crítica que John Gray (2015, p. 7-8 de 10), seguint Bernard Williams, dirigeix a Peter Singer: si tenim l'obligació moral de fer el major bé possible, això implica que ens hem d'alienar dels nostres projectes i de les nostres relacions personals. És a dir, que segons Williams i Gray, la filosofia utilitarista en general i la de Singer en concret, impliquen que ens hem de fer servir a nosaltres mateixos com a mers mitjans pel major bé possible.

De fet, Singer mateix sembla reconèixer la crítica de Williams i Gray quan es pregunta, fent referència al seu argument bàsic sobre la pobresa, «si una argumentació moral que comporti conseqüències tan radicalment exigents pot ser assenyalada» (2012, p. 36).

Al seu primer article sobre aquesta qüestió, de 1972, Singer proposa dues versions de segona premissa de l'argument bàsic. En primer lloc, la versió *for-*

ta, que ens obliga a evitar un mal «tret que, en fer-ho, haguéssim de sacrificar alguna cosa moralment tan important com el mal que volem evitar» (1972, p. 241). Singer es posiciona clarament a favor de la versió *força* de la segona premissa del seu argument bàsic.

Ara bé, al mateix article, Singer també ofereix una versió *moderada* d'aquesta segona premissa: «Hauríem d'evitar els fets dolents tret que, per fer-ho, haguéssim de sacrificar alguna cosa moralment significativa» (1972, p. 241). Singer diu que aquesta versió *moderada* de la segona premissa li serveix per mostrar que, fins i tot si només acceptéssim aquesta versió moderada, que considera innegable, caldria que féssim un gran canvi en les nostres vides.

3/ Tercera premissa: «Fent un donatiu a organitzacions benèfiques eficaces pots evitar el patiment i la mort per falta d'aliment, refugi i atenció mèdica, sense sacrificar res tan important com el mal que pretens evitar»

Peter Singer dedica els capítols 6 i 7 del seu llibre *The Life You Can Save* (2009 & 2019) a justificar aquesta tercera premissa. En l'argumentació de Singer sobre aquesta qüestió, destaca l'organització sense ànim de lucre GiveWell, que es dedica a investigar l'eficàcia de les intervencions que fan les oenagés. Cada any, GiveWell publica la llista de les oenagés més eficients, segons les seves investigacions (vegeu www.givewell.org). Singer conclou que el cost de salvar una vida humana fent un donatiu a una oenagé d'eficàcia provada és d'entre 200 i 2.000 dòlars (2012, p. 117; a la versió del 2019 no dona una xifra global, sinó que detalla el cost segons diferents oenagés, p. 135-136).

Per una banda, aquesta tercera premissa de l'argument bàsic es pot discutir des del punt de vista fàctic: ¿podria ser que les intervencions d'aquestes oenagés retardessin el progrés del país receptor? ¿O fins i tot que calmessin el descontentament dels ciutadans i d'aquesta manera fessin possible que els seus governadors es mantinguessin al poder i que continuessin duent a terme pràctiques corruptes? Segons MacMahan, aquests són els contraarguments que Singer faria bé de tenir en compte (2016, p. 99).

Per altra banda, aquesta tercera premissa també és discutible des del punt de vista conceptual. Per ser realment una proposta utilitarista, no és suficient afirmar que «fent un donatiu a organitzacions benèfiques eficaces *pots evitar el patiment i la mort*» (la cursiva no apareix a l'original). En lloc d'això, caldria que es defensés que «és *la manera més eficient* d'evitar el patiment i la mort». Efectivament, l'utilitarisme no es proposa simplement que les nostres accions evitin el mal, sinó que evitin el màxim mal possible.

Així, caldria que ens preguntéssim si tenim al nostre abast accions que siguin tan eficaces o més per evitar el patiment i la mort que causa la pobresa extrema que fer donatius a oenagés d'eficàcia contrastada. Podríem aportar temps en lloc de diners, o aportar expertesa, o propiciar canvis polítics, etc.

Potser podríem dur a terme totes aquestes accions alhora, a més de fer donatius a oenagés d'eficàcia contrastada, per així aconseguir salvar més vides a curt, mitjà i llarg termini. Fins i tot ens podríem preguntar si no hauríem de dedicar els nostres diners, temps, expertesa, participació política, etc., no només a lluitar contra la pobresa extrema, sinó també a altres problemes globals que tenen i tindran greus conseqüències per a la humanitat sencera, com ara el canvi climàtic. Des d'una posició utilitarista, caldria concloure que hem de dur a terme aquelles accions que minimitzin el mal al major nombre de persones.

De fet, Singer mateix sembla reconèixer algunes d'aquestes possibilitats ja al seu article de 1972 (p. 229) quan parla de què es pot fer per erradicar la pobresa extrema a escala individual (fer donatius, parlar amb els representants polítics, manifestacions, etc.) i a escala governamental. També al llibre de 2009, Singer comenta positivament la proposta «5.10.5.10» de la Fair Share International: «Donar 5% de renda anual bruta; reduir 10% anual el consum perjudicial per al medi ambient; dedicar 5% de temps a ajuda a la comunitat; deu cops a l'any emprendre accions polítiques democràtiques.» (2012, p. 172). Singer no recull aquesta proposta a l'edició del mateix llibre de 2019, sense justificar aquesta absència que resulta significativa.

Finalment, comparant les dades sobre la pobresa global extrema que Singer recull a *The Life You Can Save* en les edicions de 2009 i de 2019, podem constatar que la pobresa extrema al món ha disminuït de manera considerable. Per exemple, el nombre de morts infantils anual per causes relacionades amb la pobresa ha disminuït gairebé a la meitat en deu anys: de 10 milions (2009, p. 4) a 5,4 milions (2019, p. 10). Tenint en compte aquestes dades, seria molt rellevant:

- 1) Investigar com s'ha aconseguit aquesta gran reducció de la mortalitat infantil relacionada amb la pobresa extrema en només deu anys: ¿només amb donatius a oenagés d'eficàcia contrastada, que és l'única proposta que fa Singer al seu argument bàsic? Molt probablement no n'és l'única causa.
- 2) Un cop identificades les causes d'aquesta reducció, caldria valorar si les mateixes accions són aplicables arreu del planeta per posar fi a la pobresa extrema arreu i com abans millor (l'ONU ha marcat aquest objectiu pel 2030).
- 3) Considerar si aquesta reducció es mantindrà a mitjà termini (les previsions catastròfiques d'Oxfam Internacional pel 2022 semblen indicar que no serà així).
- 4) Si hi ha alternatives més eficients i estables en el temps per posar fi a la pobresa extrema arreu i com abans millor. Potser caldria estudiar les causes reals de la pobresa extrema i valorar si és més eficient combatre-les en lloc de mitigar-ne els efectes amb donatius individuals a oenagés d'eficàcia contrastada.

4/ Conclusió de l'argument bàsic: «Si no fas un donatiu a organitzacions benèfiques eficaces, estàs fent alguna cosa incorrecta»

Si la tercera premissa sorprenia perquè es desviava del principi d'utilitat, la conclusió sorprèn perquè és argumentativament més feble que les premisses que la precedeixen. En concret, la premissa segona permetria una conclusió molt més exigent, que especifiqués fins a quin punt hem de fer donatius: si no fas donatius a organitzacions benèfiques eficaces *fins al punt de sacrificar res gairebé tan important com* el patiment i la mort per falta d'aliment, refugi i atenció mèdica, estàs fent alguna cosa incorrecta.

La conclusió de l'argument bàsic de Singer sobre la pobresa resulta moralment menys exigent que la segona premissa. Potser l'autor ja prefigura el canvi de criteri que fa al final dels seus escrits sobre la pobresa extrema: «Faci alguna cosa que sigui significativament més rellevant del que ha fet fins ara [per ajudar els més pobres del món]» (2012, p. 184), o fins i tot «actua ara per erradicar la pobresa» (2019, p. 213).

5/ Revisió de l'argument bàsic de Singer sobre la pobresa

En conclusió, l'argument bàsic de Singer sobre la nostra obligació moral en relació amb les persones que viuen en la pobresa extrema és filosòficament discutible en diversos sentits: es podria oferir una major justificació per a la primera premissa; es podria discutir l'exigència extrema de la segona premissa; es podria discutir si la proposta que es fa a la tercera premissa és l'única o la més eficaç; es podria millorar la coherència de la conclusió amb les premisses.

Tenint en compte tot això, proposem la reformulació següent de l'argument bàsic de Singer sobre la pobresa, alhora que recuperem la versió forta i la versió moderada d'aquest argument que Singer presenta al seu article de 1972. Apareixen subratllats els canvis que s'introdueixen d'acord amb les consideracions que s'han fet en aquest article.

Revisió de l'argument bàsic sobre la pobresa: versió forta

Primera premissa: el patiment i la mort per falta d'aliment, refugi i atenció mèdica són dolents.

Segona premissa: si pots evitar que passi alguna cosa dolenta sense sacrificar res moralment tan important com el mal que pretens evitar, és incorrecte no fer-ho.

Tercera premissa: duent a terme accions com ara fer un donatiu a organitzacions benèfiques eficaces, pots evitar el patiment i la mort per falta d'aliment, refugi i atenció mèdica, sense sacrificar res moralment tan important.

Conclusió: per tant, si no duus a terme les accions que més eficaçment evitaran el patiment i la mort per falta d'aliment, refugi i atenció mèdica sense sacrificar res moralment tan important com aquest patiment i mort, estàs fent alguna cosa incorrecta.

Revisió de l'argument bàsic sobre la pobresa: versió moderada

Primera premissa: el patiment i la mort per falta d'aliment, refugi i atenció mèdica són dolents.

Segona premissa: si pots evitar que passi alguna cosa dolenta sense sacrificar res moralment significatiu, és incorrecte no fer-ho.

Tercera premissa: duent a terme accions com ara fer un donatiu a organitzacions benèfiques eficaçes, pots evitar el patiment i la mort per falta d'aliment, refugi i atenció mèdica, sense sacrificar res moralment significatiu.

Conclusió: per tant, si no duus a terme les accions que més eficaçment evitaran el patiment i la mort per falta d'aliment, refugi i atenció mèdica sense sacrificar res moralment significatiu, estàs fent alguna cosa incorrecta.

Malgrat tot, l'argument bàsic de Singer és digne de ser tingut en compte perquè, tal com diu MacMahan, «[p]ot ser que en un futur es vegi el fet que les persones riques no prenguin mesures individuals per salvar la vida de les persones a les zones empobrides de la mateixa manera que ara veiem els esclavistes del passat, que també actuaven d'acord amb "la visió de la majoria de la gent en aquell moment"» (2016, p. 99).

Al cap i a la fi, un dels punts forts de la proposta de Singer és el que reconeix el mateix Gray: «Singer té raó que alguns tipus de patiment [...] no reben prou atenció en el pensament moral actual» (2015, p. 8 de 10). I això és justament el que aconsegueix Singer amb la seva reflexió sobre l'obligació moral respecte de les persones que viuen en situació de pobresa extrema: dirigir la nostra atenció cap a un patiment extrem que no rep l'atenció que mereix. I exhortar-nos a actuar per posar fi a aquest patiment.

Amb aquesta revisió de l'argument es pretén que l'argument bàsic de Singer sobre la pobresa guanyi en claredat i precisió. Per tal que així, en un moment ulterior, se'n pugui dur a terme una discussió filosòfica. Subratllem que totes dues versions de l'argument revisat de Singer ens impel·leixen a actuar per posar fi a la pobresa extrema global, tot i que posant un llindar diferent d'exigència moral. Tal com apunta Singer al seu article de 1972 (p. 241), qualsevol de les dues versions del seu argument bàsic sobre la pobresa ens impel·leix a fer canvis significatius en la nostra vida.³

3. Vull aprofitar per agrair a totes les persones amb qui he pogut discutir l'obra de Peter Singer, especialment els meus estudiants, els assistents al VI Congrés Català de Filosofia que

Bibliografia

- GRAY, J. (2015). How & How Not to Be Good. *The New York Review of Books*. Publicació en línia a: <https://www.nybooks.com/articles/2015/05/21/how-and-how-not-to-be-good/>
- HARRIS, S. (2010). *The Moral Landscape*. Los Angeles: Free Press.
- McMAHAN, J. (2016). Philosophical Critiques of Effective Altruism. *The Philosopher's Magazine*, 73, pp. 92-99. Publicació en línia a: https://www.pdcnet.org/tpm/content/tpm_2016_0073_0092_0099. Citat de la versió accessible a la pàgina web d'Oxford University Research Archive: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:61cb62d7-13d2-49b8-a6c0-a1bf63c2ecda>
- ONU. (2015/2017). Transformar el nostre món: L'Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible. [Traducció catalana: Generalitat de Catalunya]. Publicació en línia a: http://cads.gencat.cat/web/.content/Documents/Publicacions/Coleccio_Documentos/DOCUMENTS_21_Resolucio_NNUU_AGENDA_2030.pdf
- Oxfam International. (2022). First Crisis, Then Catastrophe. Publicació en línia a: <https://www.oxfam.org/en/research/first-crisis-then-catastrophe>
- SINGER, P. (1972). Famine, Affluence, and Morality. *Philosophy and Public Affairs*, 3(1), pp. 229-243.
- SINGER, P. (2009). *The Life You Can Save*. Nova York: Random House.
- SINGER, P. (2012). *Salvar una vida*. Tr. Ricardo García Pérez. Buenos Aires: Katz Editores.
- SINGER, P. (2019). *The Life You Can Save (10th anniversary edition)*. Nova York: Random House.

se celebrà a Manresa el juny de 2023 i els assistents de la xerrada «Erradicar la pobresa? Una proposta ètica de Peter Singer» al centre La Calla de Manlleu el novembre de 2019 dins del cicle «Filosofia contemporània». Amb tots ells estic, segur, en deute.